

Marek Antoni Nowicki

Europejski Trybunał Praw Człowieka – przegląd orzecznictwa (lipiec– wrzesień 2004 r.)

Palestra 49/11-12(563-564), 211-215

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRAWA CZŁOWIEKA

Marek Antoni Nowicki

Europejski Trybunał Praw Człowieka – przegląd orzecznictwa

(lipiec–wrzesień 2004 r.)

Obowiązek przestrzegania praw człowieka (art. 1)

Państwa odpowiadają za każde naruszenie praw i wolności chronionych przez Konwencję osób pozostających pod ich jurysdykcją. Odpowiedzialność państwa wchodzi jednak w grę tylko, gdy państwo wykonuje swoją jurysdykcję. Pojęcie „jurysdykcja” dla celów art.1 Konwencji należy interpretować w sposób wynikający z prawa międzynarodowego publicznego.

Orzeczenie Ilaşcu i inni v. Moldova i Federacja Rosyjska, 6.7.2004 r., Wielka Izba, skarga nr 48787/99, § 311–312.

Prawo do życia (art. 2)

Nienarodzone dziecko nie jest osobą bezpośrednio chronioną w art. 2 Konwencji. Prawo do życia chronione w tym przepisie – gdyby istniało – byłoby w sposób dorozumiany ograniczone ze względu na prawa i interesy matki. Nie można jednak wykluczyć, że w pewnych okolicznościach nienarodzone dziecko może być objęte gwarancjami art. 2.

Orzeczenie Vo v. Francja, 8.7.2004 r., Wielka Izba, skarga nr 53924/00, § 80.

Kwestia początku życia mieści się w granicach swobody oceny, z którego państwa powinny w tej dziedzinie korzystać. Nie znaleziono na nią odpowiedzi w większości państw Konwencji, nie ma też zgody w skali europejskiej co do naukowej i prawnej definicji początku życia.

Orzeczenie Vo v. Francja, 8.7.2004 r., Wielka Izba, skarga nr 53924/00, § 82.

Płód ludzki zaczyna uzyskiwać pewną ochronę w rezultacie rozwoju nauki i potencjalnych skutków badań w dziedzinie inżynierii genetycznej, medycznie wspomaganey prokreacji i eksperymentów embrionalnych. W najlepszym razie można uznać, że państwa Konwencji uważają, iż płód należy do rasy ludzkiej. Jego potencjał istnienia i zdolność stania się

osobą wymaga ochrony w imię godności ludzkiej. Nie można go jednak traktować jako „osobę” z prawem do życia chronionym w art. 2 Konwencji.

*Orzeczenie Vo v. Francja, 8.7.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 53924/00, § 84.*

Zakaz tortur (art. 3)

Ze względu na rozwój polityki karnej państw członkowskich Rady Europy i powszechnie akceptowanych standardów w tej sferze, kara śmierci może rodzić problem na tle art. 3. Po wydaniu wyroku śmierci osobiste warunki skazanego, proporcjonalność kary do wagi zbrodni i warunki pozbawienia wolności przed wykonaniem wyroku to przykładowe czynniki prowadzące do uznania, iż określone traktowanie lub karanie jest objęte zakazem zawartym w art. 3.

*Orzeczenie Ilaşcu i inni v. Moldova
i Federacja Rosyjska, 6.7.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 48787/99, § 429.*

Lęk i cierpienie na skutek wymierzenia kary śmierci mogą być spotęgowane arbitralnym charakterem postępowania prowadzącego do wydania wyroku. Wtedy – pamiętając iż wchodzi w grę ludzkie życie – sam wyrok oznacza naruszenie Konwencji.

*Orzeczenie Ilaşcu i inni v. Moldova
i Federacja Rosyjska, 6.7.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 48787/99, § 431.*

Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 5)

Ust. 1 lit. a

Celem art. 5 jest ochrona jednostki przed arbitralnością, a więc skazanie nie może nastąpić w rezultacie jaskrawej odmowy wymiaru sprawiedliwości.

*Orzeczenie Ilaşcu i inni v. Moldova
i Federacja Rosyjska, 6.7.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 48787/99, § 461.*

W pewnych okolicznościach sąd należący do systemu wymiaru sprawiedliwości nieuznanego przez prawo międzynarodowe może być „sądem ustanowionym przez ustawę”, jeśli system ten ma podstawę konstytucyjną i prawną wyrażającą tradycję sądową zgodną z Konwencją, umożliwiającą jednostkom korzystanie z jej gwarancji.

*Orzeczenie Ilaşcu i inni v. Moldova i Federacja Rosyjska, 6.7.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 48787/99, § 460.*

Prawo do rzetelnego procesu sądowego (art. 6 ust. 1)

Ust. 3 lit. c

Prawo oskarżonego do pomocy obrońcy z wyboru nie jest absolutne. Odpowiednie i wystarczające motywy uwzględniające interes wymiaru sprawiedliwości mogą prowadzić do wyznaczenia obrońcy wbrew woli oskarżonego, jeśli w ten sposób będzie korzystał z obrony konkretnej i skutecznej.

*Decyzja Eurofinacom v. Francja, 7.9.2004 r.,
Izba (Sekcja) II, skarga nr 58753/00.*

Zakaz karania bez podstawy prawnej (art. 7)

Art. 7 nie zakazuje stopniowej wykładni sądowej reguł odpowiedzialności karnej, pod warunkiem że jej wynik będzie zgodny z istotą przestępstwa i da się rozsądnie przewidzieć.

*Decyzja Delbos i inni v. Francja, 16.9.2004 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 60819/00.*

Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 8)

Prawo do adopcji nie należy do praw zagwarantowanych w Konwencji, ale stosunki między adoptującymi i adoptowanymi mają w zasadzie ten sam charakter co stosunki rodzinne chronione w art.8 Konwencji.

*Orzeczenie Pini i Bertani oraz Manera i Atripaldi v. Rumunia, 22.6.2004 r.,
Izba (Sekcja) II, skargi nr 78028/01 i 78030/01, § 140.*

Adopcja jest daniem rodziny dziecku, a nie dziecka rodzinie.

*Orzeczenie Pini i Bertani oraz Manera i Atripaldi v. Rumunia, 22.6.2004 r.,
Izba (Sekcja) II, skargi nr 78028/01 i 78030/01, § 156.*

Z art. 8 wynika prawo rodzica domagania się środków umożliwiających połączenie z dzieckiem i obowiązek władz krajowych ich podjęcia.

*Orzeczenie Pini i Bertani oraz Manera
i Atripaldi v. Rumunia, 22.6.2004 r.,
Izba (Sekcja) II, skargi nr 78028/01 i 78030/01, § 150.*

Obowiązek władz podjęcia środków mających doprowadzić do połączenia rodzica z dzieckiem nie jest absolutny, zwłaszcza gdy zainteresowani jeszcze się nie znają.

*Orzeczenie Pini i Bertani oraz Manera
i Atripaldi v. Rumunia, 22.6.2004 r.,
Izba (Sekcja) II, skargi nr 78028/01 i 78030/01, § 151.*

Wykonanie decyzji dotyczących stosunków między dzieckiem i rodzicem wymaga szybkiego działania, bo upływ czasu może przynieść w tej sferze nieodwracalną szkodę.

*Orzeczenie Pini i Bertani oraz Manera
i Atripaldi v. Rumunia, 22.6.2004 r.,
Izba (Sekcja) II, skargi nr 78028/01 i 78030/01, § 175.*

Państwo musi podejmować środki umożliwiające przy egzekucji, w razie potrzeby, skuteczną współpracę innych władz z sądem. W razie ich braku gwarancje stron postępowania tracą rację bytu.

*Orzeczenie Pini i Bertani oraz Manera i Atripaldi v. Rumunia, 22.6.2004 r.,
Izba (Sekcja) II, skargi nr 78028/01 i 78030/01, § 183.*

Ostateczne, ale niewykonane decyzje o adopcji dzieci pozostają jedynie zwykłymi zaleceniami. Oznacza to zamach na państwo, którego podstawą są rządy prawa i bezpieczeństwo stosunków prawnych.

*Orzeczenie Pini i Bertani oraz Manera i Atripaldi v. Rumunia, 22.6.2004 r.,
Izba (Sekcja) II, skargi nr 78028/01 i 78030/01, § 187.*

Sposób rozumienia pojęcia „życie prywatne”, aktualnie przeważający w państwach demokratycznych, wymaga uznania wpływu na nie szerokiego zakazu zatrudnienia w sektorze prywatnym.

Orzeczenie Sidarbas i Dziautas v. Litwa, 26.7.2004 r., Izba (Sekcja) II, skarga nr 55480/00 i 59330/00, § 47.

Państwa mają uprawniony interes w uregulowaniu warunków zatrudnienia w służbie publicznej i sektorze prywatnym.

Orzeczenie Sidarbas i Dziautas v. Litwa, 26.7.2004 r., Izba (Sekcja) II, skarga nr 55480/00 i 59330/00, § 52.

Wymóg lojalności pracownika wobec państwa jest nieodłącznym warunkiem zatrudnienia w instytucjach państwa odpowiedzialnych za ochronę i zabezpieczenie interesu ogólnego. Nie musi on być jednak konieczny przy zatrudnieniu w firmach prywatnych.

Orzeczenie Sidarbas i Dziautas v. Litwa, 26.7.2004 r., Izba (Sekcja) II, skarga nr 55480/00 i 59330/00, § 57.

Ograniczenia możliwości zatrudnienia w spółce prywatnej z powodu braku lojalności wobec państwa nie można uznać za uzasadnione na takich samych podstawach, jak podobne ograniczenia w służbie publicznej, nawet jeśli spółka prywatna ma istotne znaczenie dla interesów ekonomicznych, politycznych lub bezpieczeństwa państwa.

Orzeczenie Sidarbas i Dziautas v. Litwa, 26.7.2004 r., Izba (Sekcja) II, skarga nr 55480/00 i 59330/00, § 58.

Tylko szczególnie niegodne zachowanie może prowadzić do pozbawienia praw rodzicielskich.

Orzeczenie Sabou i Pîrcălab v. Rumunia, 28.9.2004 r., Izba (Sekcja) II, skarga nr 46572/99, § 47 – dot. automatycznego zawieszenia praw rodzicielskich osób odbywających karę więzienia.

Prawo do ochrony mienia (art. 1 Protokołu nr 1)

Art. 1 Protokołu nr 1 nie można interpretować w sposób nakładający na państwo obowiązek zwrotu mienia przejętego przez nie w okresie przed ratyfikacją Konwencji. Nie ogranicza on również swobody państw określania rodzaju mienia podlegającego zwrotowi i jego warunków.

Orzeczenie Kopecky v. Słowacja, 28.9.2004 r., Wielka Izba, skarga nr 44912/98, § 35.

Państwa mają dużą swobodę przy odmowie zwrotu mienia niektórym kategoriom byłych właścicieli. Roszczenia takie nie prowadzą do pojawienia się „uprawnionego oczekiwania” ich zaspokojenia.

Orzeczenie Kopecky v. Słowacja, 28.9.2004 r., Wielka Izba, skarga nr 44912/98, § 35.

Jeśli po ratyfikacji Konwencji państwo wprowadza przepisy przewidujące pełny lub częściowy zwrot mienia skonfiskowanego pod rządami poprzedniego reżimu, można uznać, iż

tworzy w ten sposób nowe prawo majątkowe. Dotyczy to również zwrotu i odszkodowań na podstawie nadal obowiązujących przepisów z okresu przed ratyfikacją Protokołu nr 1.

*Orzeczenie Kopecky v. Słowacja, 28.9.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 44912/98, § 35.*

Prawo do wolnych wyborów (art. 3 Protokołu nr 1)

Art. 3 Protokołu nr 1 gwarantuje prawo do udziału w wyborach do ciała ustawodawczego, ale pojęcie „ciało ustawodawcze” niekoniecznie oznacza parlament na szczeblu państwa. Należy je interpretować w świetle struktury konstytucyjnej państwa.

*Orzeczenie Santoro v. Włochy, 1.7.2004 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 36681/97, § 50.*

Pewna zwłoka w czynnościach administracyjnych związanych z wykonaniem decyzji sądu jest często nieunikniona, musi być jednak ograniczona do minimum.

*Orzeczenie Santoro v. Włochy, 1.7.2004 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 36681/97, § 57.*

Nie można wykluczyć stosowania art. 3 Protokołu nr 1 do wyborów prezydenckich, jeśli urząd prezydenta ma wystarczające uprawnienia również w sferze ustawodawczej.

*Decyzja Boskoski v. Była Jugosłowiańska Republika Macedonii, 2.9.2004 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 11676/04.*

Zakaz dyskryminacji (art. 14)

Nawet jeśli dyspozycja testamentu wymagała interpretacji, nie można było jej dokonać wyłącznie z uwzględnieniem warunków z przeszłości. Po długim czasie i głębokich zmianach społecznych, ekonomicznych i prawnych sądy nie mogą ignorować nowej rzeczywistości. Dotyczy to również oświadczeń woli.

*Orzeczenie Pla i Puncernau v. Andora, 13.7.2004 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 69498/01, § 62.*

Trybunał nie zajmuje się sporami czysto prywatnymi, jednak sprawując kontrolę europejską nie może nie reagować na interpretację, która wydaje się nieuzasadniona, arbitralna lub jaskrawo niezgodna z zakazem dyskryminacji i zasadami leżącymi u podstaw Konwencji.

*Orzeczenie Pla i Puncernau v. Andora, 13.7.2004 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 69498/01, § 59.*

Zakaz nadużycia praw (art. 17)

Niektóre fragmenty statutu stowarzyszenia dotyczące prześladowania Polaków przez mniejszość żydowską i nierówności między nimi można było uznać za odświeżanie antysemityzmu. Ton rasistowski widać było także w niektórych dokumentach złożonych przez stowarzyszenie w Trybunale. Istniały wystarczające dowody, iż skarżący starali się posłużyć art. 11 Konwencji do podjęcia działalności sprzecznej z jej tekstem i duchem. Tak więc, zgodnie z postanowieniami art. 17, nie mogli powoływać się na art. 11 kwestionując zakaz rejestracji stowarzyszenia.

*Decyzja W.P. i inni v. Polska, 2.9.2004 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 42264/98.*